

BOBULE KOLEM NÁS [7]

Přehlídka našich jedlých a jedovatých rostlin s bobulemi dnešním číslem končí. Seznam 51 publikovaných rostlin by se mohl rozrůst o další exempláře, které však nemám ve své sbírce amatérských fotografií. Můžete ještě postrádat například jmelí bílé, řešetlák počistivý, pstroček dvoulistý, posed bílý, kokořík vonný a přeslenitý, ostružiník skalní, jalovec klášterskou chvojku, kustovnici cizí, šichu černou, klikvu bahenní, muchovník obecný, skalník celokrajný, břeck obecný, medvědice lékařskou a další.

Sestavení fotoseriálu pro mne jako pro laika v oblasti botaniky, toxikologie a fotografování bylo mnohdy náročné, zejména v oblasti toxikologie lze v literatuře nalézt zcela rozporuplné názory na jedovatost. Množství jedu se může měnit během vegetačního období, může i vymizet. Typickým příkladem jsou plody rajčete, které jsou v nezralé zelené podobě jedovaté, ale po dozrání zcela jedlé. Množství jedu v rostlině také záleží na klimatických podmínkách, na složení půdy, stresu rostliny (např. poškozování škůdci) a dalších faktorech. Jed můžeme z rostliny odstranit například tepelnou úpravou (plody jeřábu, plody černého bezu...). Kritériem pro určení stupně jedovatosti se stala proto nejedovatější část rostliny či její syrový stav.

Doufám, že se fotoseriál stane užitečným pomocníkem ve vaší praxi a nebo jen potěší oko svou pestrobarevností.

Antonín Gabera

Zimolez černý | *Lonicera nigra*

Popis rostliny

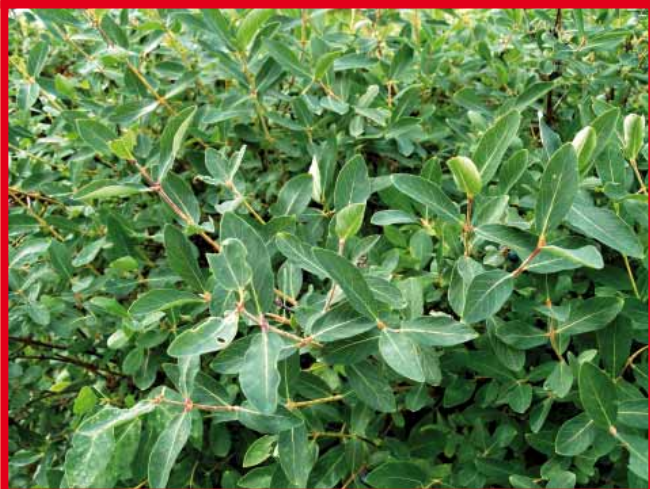
Keř, vysoký až 2 metry, vzpřímený, větve obloukovitě ohnuté. Mladé výhony jsou lysé nebo krátce chloupkaté. Listy vstřícné, krátce řapíkaté, úzce elipčité až podlouhle opakvejitě, naznačeně špičaté, 3 cm široké a 7 cm dlouhé. Rub modrozelený, lysý, líc zelený. Květy jsou světle růžové, dvoupyské. Kvete v dubnu až červenci. Bobule dvojité kulovité, do 1 cm, černé a namodralé ojnělé. Roste v horských lesích a houštinách, je vysazován do okrasných plotů.

Jedovatost rostliny

Bobule - v literatuře se udává, že jsou nejedlé až slabě jedovaté. Obsahují xylostein, saponiny a alkaloidy.

Zimolez modrý | *Lonicera coerulea*

Popis rostliny

Keř, vysoký až 2 metry. Starší větve mají žlutohnědou až načervenalou kůru, která se v pruzích odlupuje. Listy jsou vstřícné, krátce řapíkaté, úzce elipčité až podlouhle opakvejitě, naznačeně špičaté, 3 cm široké a 7 cm dlouhé. Na rubu jsou modrozelené, zpočátku lehce chloupkaté, později lysé. Květy dvoupyské, žluté. Kvete od května do července. Plodem je bobule, černomodře ojnělá, šťavnatá. U nás roste na Šumavě.

Jedovatost rostliny

V literatuře se udává, že jsou bobule jedlé.

Mochyně židovská, „židovská třešeň“ | *Physalis alkekengi***Jedovatost rostliny**

Jedovatá je celá rostlina, nejméně jedovaté jsou zralé plody (podle některých údajů jsou nejedovaté). Rostlina obsahuje steroidní laktony (např. fysalin) a řadu alkaloidů.

Popis rostliny

Bylina, vysoká až 80 cm. Lodyha je tupě hranatá. Listy jsou zdánlivě vstřícné, řapíkaté, široce vejčité, celokrajné, špičaté. Květy jednotlivé stopkaté, bílá pětícípá koruna. Kvete v červnu a v červenci. Bobule je kulovitá, 11–15 mm v průměru, hladká, oranžová až šarlatově červená, uzavřená v oranžovém až červeném měchýřku. Dozrává v září a říjnu. Často je pěstovaná v okrasných zahradách a parcích, zplaňuje.

Tabulka 1. Český název – latinský název – číslo – díl – strana

Český název	Latinský název	Číslo	Díl	Strana
Áron plamatý	<i>Arum maculatum</i>	2/2007	5	XVII
Bez černý	<i>Sambucus nigra</i>	5/2006	2	VI
Bez červený	<i>Sambucus racemosa</i>	5/2006	2	VII
Bez chebdlí	<i>Sambucus ebulus</i>	5/2006	2	VII
Bobkovišeň lékařská	<i>Prunus laurocerasus</i>	4/2006	1	I
Brusnice borůvka	<i>Vaccinium myrtillus</i>	5/2006	2	V
Brusnice brusinka	<i>Vaccinium vitis-idaea</i>	5/2006	2	VI
Břečťan popínavý	<i>Hedera helix</i>	2/2007	5	XX
Cesmína ostrolistá	<i>Ilex aquifolium</i>	1/2007	4	XVI
Dřín jarní (svída dřín)	<i>Cornus mas</i>	1/2007	4	XIV
Dřšťál obecný	<i>Berberis vulgaris</i>	3/2007	6	XXIV
Hloh jednosemenný	<i>Crataegus monogyna</i>	6/2006	3	XI
Hloh obecný	<i>Crataegus laevigata</i>	6/2006	3	XI
Hlohyně šarlatová	<i>Pyracantha coccinea</i>	6/2006	3	XI
Jeřáb prostřední	<i>Sorbus intermedia</i>	2/2007	5	XIX
Jeřáb ptačí	<i>Sorbus aucuparia</i>	2/2007	5	XIX
Kalína obecná	<i>Viburnum opulus</i>	5/2006	2	VIII
Kalína tušalaj	<i>Viburnum lantana</i>	5/2006	2	VIII
Kokořík mnohokvětý	<i>Polygonatum multiflorum</i>	1/2007	4	XVI
Konvalinka vonná	<i>Convallaria majalis</i>	3/2007	6	XXI
Krušina olšová	<i>Frangula alnus</i>	1/2007	4	XIV
Líčidlo americké	<i>Phytolacca americana</i>	1/2007	4	XIII
Lílek brambor	<i>Solanum tuberosum</i>	3/2007	6	XXIII
Lílek černý	<i>Solanum nigrum</i>	4/2006	1	II
Lílek potměchuť	<i>Solanum dulcamara</i>	2/2007	5	XVII
Lílek rajče	<i>Solanum lycopersicum</i>	3/2007	6	XXIII
Lilík mochyňovitý	<i>Nicandra physalodes</i>	3/2007	6	XXI

Český název	Latinský název	Číslo	Díl	Strana
Loubinec (přísavník) pětistý, „psi víno“	<i>Parthenocissus quinquefolia</i>	2/2007	5	XX
Lýkovec jedovatý	<i>Daphne mezereum</i>	3/2007	6	XXIV
Mahonie cesmínolistá	<i>Mahonia aquifolium</i>	4/2006	1	I
Mišpule obecná	<i>Mespilus germanica</i>	6/2006	3	XII
Mochyně židovská, „židovská třešeň“	<i>Physalis alkekengi</i>	4/2007	7	XXVI
Ostružiník	<i>Rubus</i>	3/2007	6	XXII
Pámelník bílý	<i>Symphoricarpos albus</i>	2/2007	5	XVIII
Posed dvoudomý	<i>Bryonia dioica</i>	1/2007	4	XIII
Ptačí zob obecný	<i>Ligustrum vulgare</i>	4/2006	1	II
Rakytník řešetlákový	<i>Hippophae rhamnoides</i>	6/2006	3	X
Rulík zlomocný	<i>Atropa bella-donna</i>	4/2006	1	III
Růže šípková	<i>Rosa canina</i>	3/2007	6	XXII
Samorostlík klasnatý	<i>Actaea spicata</i>	4/2006	1	III
Střemcha obecná	<i>Prunus padus</i>	6/2006	3	IX
Střemcha viržinská	<i>Prunus virginiana</i>	6/2006	3	IX
Svída krvavá	<i>Cornus sanguinea</i>	4/2006	1	IV
Temnoplodec černoplodý, „černý jeřáb“	<i>Aronia melanocarpa</i>	2/2007	5	XVIII
Tis červený	<i>Taxus baccata</i>	6/2006	3	X
Trnka obecná	<i>Prunus spinosa</i>	6/2006	3	XII
Vlochyň bahenní	<i>Vaccinium uliginosum</i>	5/2006	2	V
Vraní oko čtyřlísté	<i>Paris quadrifolia</i>	4/2006	1	IV
Zimolez černý	<i>Lonicera nigra</i>	4/2007	7	XXV
Zimolez modrý	<i>Lonicera coerulea</i>	4/2007	7	XXV
Zimolez obecný	<i>Lonicera xylosteum</i>	1/2007	4	XV
Zimolez ovjivý	<i>Lonicera periclymenum</i>	1/2007	4	XV

Tabulka 2. Latinský název – český název – číslo – díl – strana

Latinský název	Český název	Číslo	Díl	Strana
Actaea spicata	Samorostlík klasnatý	4/2006	1	III
Aronia melanocarpa	Temnoplodec černoplodý, „černý jeřáb“	2/2007	5	XVIII
Arum maculatum	Áron plamatý	2/2007	5	XVII
Atropa bella-donna	Rulík zlomocný	4/2006	1	III
Berberis vulgaris	Dříšťál obecný	3/2007	6	XXIV
Bryonia dioica	Posed dvoudomý	1/2007	4	XIII
Convallaria majalis	Konvalinka vonná	3/2007	6	XXI
Cornus mas	Dřín jarní (svída dřín)	1/2007	4	XIV
Cornus sanguinea	Svída krvavá	4/2006	1	IV
Crataegus laevigata	Hloh obecný	6/2006	3	XI
Crataegus monogyna	Hloh jednosemenný	6/2006	3	XI
Daphne mezereum	Lýkovec jedovatý	3/2007	6	XXIV
Frangula alnus	Krušina olšová	1/2007	4	XIV
Hedera helix	Břečťan popínavý	2/2007	5	XX
Hippophae rhamnoides	Rakytník řešetlákový	6/2006	3	X
Ilex aquifolium	Cesmína ostrolistá	1/2007	4	XVI
Ligustrum vulgare	Ptačí zob obecný	4/2006	1	II
Lonicera coerulea	Zimolez modrý	4/2007	7	XXV
Lonicera nigra	Zimolez černý	4/2007	7	XXV
Lonicera periclymenum	Zimolez ovíjivý	1/2007	4	XV
Lonicera xylosteum	Zimolez obecný	1/2007	4	XV
Mahonia aquifolium	Mahónie cesmínolistá	4/2006	1	I
Mespilus germanica	Mišpule obecná	6/2006	3	XII
Nicandra physalodes	Lilík mochyňovitý	3/2007	6	XXI
Paris quadrifolia	Vraní oko čtyřlísté	4/2006	1	IV
Parthenocissus quinquefolia	Loubinec (přísavník) pětिलistý, „psí víno“	2/2007	5	XX
Physalis alkekengi	Mochyně židovská, „židovská třešeň“	4/2007	7	XXVI
Phytolacca americana	Líčidlo americké	1/2007	4	XIII
Polygonatum multiflorum	Kokořík mnohokvětý	1/2007	4	XVI
Prunus laurocerasus	Bobkovišeň lékařská	4/2006	1	I
Prunus padus	Střemcha obecná	6/2006	3	IX
Prunus spinosa	Trnka obecná	6/2006	3	XII
Prunus virginiana	Střemcha viržinská	6/2006	3	IX
Pyracantha coccinea	Hlohyně šarlatová	6/2006	3	XI
Rosa canina	Růže šípková	3/2007	6	XXII
Rubus	Ostružiník	3/2007	6	XXII
Sambucus ebulus	Bez chebdí	5/2006	2	VII
Sambucus nigra	Bez černý	5/2006	2	VI
Sambucus racemosa	Bez červený	5/2006	2	VII
Solanum dulcamara	Lilek potměchuť	2/2007	5	XVII
Solanum lycopersicum	Lilek rajče	3/2007	6	XXIII
Solanum nigrum	Lilek černý	4/2006	1	II
Solanum tuberosum	Lilek brambor	3/2007	6	XXIII
Sorbus aucuparia	Jeřáb ptačí	2/2007	5	XIX
Sorbus intermedia	Jeřáb prostřední	2/2007	5	XIX
Symphoricarpos albus	Pámelník bílý	2/2007	5	XVIII
Taxus baccata	Tis červený	6/2006	3	X
Vaccinium myrtillus	Brusnice borůvka	5/2006	2	V
Vaccinium uliginosum	Vlochyň bahenní	5/2006	2	V
Vaccinium vitis-idaea	Brusnice brusinka	5/2006	2	VI
Viburnum lantana	Kalina tušalaj	5/2006	2	VIII
Viburnum opulus	Kalina obecná	5/2006	2	VIII

Tabulka 3. Třídění podle barvy bobule ve zralém stavu

Český název	Latinský název	Číslo	Díl	Strana
Bílé plody				
Pámelník bílý	Symphoricarpos albus	2/2007	5	XVIII
Červené a oranžové plody				
Áron plamatý	Arum maculatum	2/2007	5	XVII
Bez červený	Sambucus racemosa	5/2006	2	VII
Brusnice brusinka	Vaccinium vitis-idaea	5/2006	2	VI
Cesmína ostrolistá	Ilex aquifolium	1/2007	4	XVI
Dřín jarní (svída dřín)	Cornus mas	1/2007	4	XIV
Dříšťál obecný	Berberis vulgaris	3/2007	6	XXIV
Hloh jednosemenný	Crataegus monogyna	6/2006	3	XI
Hloh obecný	Crataegus laevigata	6/2006	3	XI
Hlohyně šarlatová	Pyracantha coccinea	6/2006	3	XI
Jeřáb prostřední	Sorbus intermedia	2/2007	5	XIX
Jeřáb ptačí	Sorbus aucuparia	2/2007	5	XIX
Kalina obecná	Viburnum opulus	5/2006	2	VIII
Kalina tušalaj	Viburnum lantana	5/2006	2	VIII
Konvalinka vonná	Convallaria majalis	3/2007	6	XXI
Lilek potměchuť	Solanum dulcamara	2/2007	5	XVII
Lilek rajče	Solanum lycopersicum	3/2007	6	XXIII
Lýkovec jedovatý	Daphne mezereum	3/2007	6	XXIV
Mochyně židovská, „židovská třešeň“	Physalis alkekengi	4/2007	7	XXVI
Posed dvoudomý	Bryonia dioica	1/2007	4	XIII
Rakytník řešetlákový	Hippophae rhamnoides	6/2006	3	X
Růže šípková	Rosa canina	3/2007	6	XXII
Tis červený	Taxus baccata	6/2006	3	X
Zimolez obecný	Lonicera xylosteum	1/2007	4	XV
Zimolez ovíjivý	Lonicera periclymenum	1/2007	4	XV
Modré až černé plody				
Bez černý	Sambucus nigra	5/2006	2	VI
Bez chebdí	Sambucus ebulus	5/2006	2	VII
Bobkovišeň lékařská	Prunus laurocerasus	4/2006	1	I
Brusnice borůvka	Vaccinium myrtillus	5/2006	2	V
Břečťan popínavý	Hedera helix	2/2007	5	XX
Kokořík mnohokvětý	Polygonatum multiflorum	1/2007	4	XVI
Krušina olšová	Frangula alnus	1/2007	4	XIV
Líčidlo americké	Phytolacca americana	1/2007	4	XIII
Lilek černý	Solanum nigrum	4/2006	1	II
Loubinec (přísavník) pětिलistý, „psí víno“	Parthenocissus quinquefolia	2/2007	5	XX
Mahónie cesmínolistá	Mahonia aquifolium	4/2006	1	I
Ostružiník	Rubus	3/2007	6	XXII
Ptačí zob obecný	Ligustrum vulgare	4/2006	1	II
Rulík zlomocný	Atropa bella-donna	4/2006	1	III
Samorostlík klasnatý	Actaea spicata	4/2006	1	III
Střemcha obecná	Prunus padus	6/2006	3	IX
Svída krvavá	Cornus sanguinea	4/2006	1	IV
Temnoplodec černoplodý, „černý jeřáb“	Aronia melanocarpa	2/2007	5	XVIII
Trnka obecná	Prunus spinosa	6/2006	3	XII
Vlochyň bahenní	Vaccinium uliginosum	5/2006	2	V
Vraní oko čtyřlísté	Paris quadrifolia	4/2006	1	IV
Zimolez černý	Lonicera nigra	4/2007	7	XXV
Zimolez modrý	Lonicera coerulea	4/2007	7	XXV
Zelené plody				
Lilek brambor	Solanum tuberosum	3/2007	6	XXIII
Žluté a hnědé plody				
Lilík mochyňovitý	Nicandra physalodes	3/2007	6	XXI
Mišpule obecná	Mespilus germanica	6/2006	3	XII
Střemcha viržinská	Prunus virginiana	6/2006	3	IX

Tabulka 4. Třídění podle velikosti bobule ve zralém stavu

Český název	Latinský název	Číslo	Díl	Strana
Velikost bobule do 1 cm				
Áron plamatý	Arum maculatum	2/2007	5	XVII
Bez černý	Sambucus nigra	5/2006	2	VI
Bez červený	Sambucus racemosa	5/2006	2	VII
Bez chebdlí	Sambucus ebulus	5/2006	2	VII
Bobkovišeň lékařská	Prunus laurocerasus	4/2006	1	I
Brusnice borůvka	Vaccinium myrtillus	5/2006	2	V
Brusnice brusinka	Vaccinium vitis-idaea	5/2006	2	VI
Břečťan popínavý	Hedera helix	2/2007	5	XX
Cesmína ostrolistá	Ilex aquifolium	1/2007	4	XVI
Dřšťál obecný	Berberis vulgaris	3/2007	6	XXIV
Hloh jednosemenný	Crataegus monogyna	6/2006	3	XI
Hloh obecný	Crataegus laevigata	6/2006	3	XI
Hlohyně šarlatová	Pyracantha coccinea	6/2006	3	XI
Jeřáb prostřední	Sorbus intermedia	2/2007	5	XIX
Jeřáb ptačí	Sorbus aucuparia	2/2007	5	XIX
Kalina obecná	Viburnum opulus	5/2006	2	VIII
Kalina tušalaj	Viburnum lantana	5/2006	2	VIII
Kokořík mnohokvětý	Polygonatum multiflorum	1/2007	4	XVI
Konvalinka vonná	Convallaria majalis	3/2007	6	XXI
Krušina olšová	Frangula alnus	1/2007	4	XIV
Lilek černý	Solanum nigrum	4/2006	1	II
Lilek potměchuť	Solanum dulcamara	2/2007	5	XVII
Loubinec (přísavník) pětilistý, „psí víno“	Parthenocissus quinquefolia	2/2007	5	XX
Lykovec jedovatý	Daphne mezereum	3/2007	6	XXIV
Mahónie cesmínolistá	Mahonia aquifolium	4/2006	1	I
Posed dvoudomý	Bryonia dioica	1/2007	4	XIII
Ptačí zob obecný	Ligustrum vulgare	4/2006	1	II
Rakytík řešetlákový	Hippophae rhamnoides	6/2006	3	X
Samorostlík klasnatý	Actaea spicata	4/2006	1	III
Střemcha obecná	Prunus padus	6/2006	3	IX
Střemcha viržinská	Prunus virginiana	6/2006	3	IX
Svída krvavá	Cornus sanguinea	4/2006	1	IV
Temnoplodec černoplodý, „černý jeřáb“	Aronia melanocarpa	2/2007	5	XVIII
Tis červený	Taxus baccata	6/2006	3	X
Vlochyň bahenní	Vaccinium uliginosum	5/2006	2	V
Vraní oko čtyřlísté	Paris quadrifolia	4/2006	1	IV
Zimolez černý	Lonicera nigra	4/2007	7	XXV
Zimolez modrý	Lonicera coerulea	4/2007	7	XXV
Zimolez obecný	Lonicera xylosteum	1/2007	4	XV
Zimolez ovčívý	Lonicera periclymenum	1/2007	4	XV
Velikost bobule od 1 do 2 cm				
Dřín jarní (svída dřín)	Cornus mas	1/2007	4	XIV
Líčidlo americké	Phytolacca americana	1/2007	4	XIII
Lilík mochyňovitý	Nicandra physalodes	3/2007	6	XXI
Mochyně židovská, „židovská třeseň“	Physalis alkekengi	4/2007	7	XXVI
Ostružiník	Rubus	3/2007	6	XXII
Pámelník bílý	Symphoricarpos albus	2/2007	5	XVIII
Rulík zlomocný	Atropa bella-donna	4/2006	1	III
Růže šípová	Rosa canina	3/2007	6	XXII
Trnka obecná	Prunus spinosa	6/2006	3	XII
Velikost bobule nad 2 cm				
Lilek brambor	Solanum tuberosum	3/2007	6	XXIII
Lilek rajče	Solanum lycopersicum	3/2007	6	XXIII
Mišpule obecná	Mespilus germanica	6/2006	3	XII

Určení stupně jedovatosti

rostliny velmi silně jedovaté

rostliny silně jedovaté

rostliny jedovaté

rostliny málo jedovaté nebo nejedlé

rostliny jedlé

Seznam literatury a odkazy na zdroje informací

1. Aichele D, Golteová-Bechtelová M. Co tu kvete? Euromedia Group, Ikar, 2005.
2. Altman H. Jedovaté rostliny, Jedovatí živočichové. Euromedia Group, Knižní klub v Praze, 2004.
3. Baloun J, Jahodář L, Leifertová I, Štípek S. Rostliny způsobující otravy a alergie. Praha, Avicenum, 1989.
4. Bollinger M. Keře. Euromedia Group, Knižní klub v Praze, 2005.
5. Hrstková H, Šebánek J. Významné jedovaté rostliny v našem okolí. Institut pro další vzdělávání pracovníků ve zdravotnictví v Brně, 2002.
6. Jirásek V, Starý F, Severa F. Kapesní atlas léčivých rostlin. Státní pedagogické nakladatelství, Praha, 1986.
7. Korbelař E, Endris Z. Naše rostliny v lékařství. Avicenum, Praha, 1981.
8. Kremer BP. Jedovaté rostliny. Nakladatelství Svoboda, Praha, 2001.
9. Kremer BP, Stromy. Euromedia Group, Knižní klub v Praze, 2006.
10. Kubát K. Klíč ke květeně České republiky. Academia, Praha, 2002.
11. internet

Speciální poděkování patří MUDr. Janu Pajerkovi za nápad zrealizovat toto dílo, za pozitivní motivaci a některé fotografie. Jsem zavázán i kolegům, kteří mě při práci povzbuzovali.

Děkuji Mgr. Ivě Daňkové ze společnosti Solen za výtečnou spolupráci. V neposlední řadě děkuji své ženě Helence, za spolupráci, toleranci a zejména za její zbytky trpělivosti, kdy jsem i několik hodin denně na dovolené trávil získáváním snímků a hledáním bobulí.

Připravil:

MUDr. Antonín Gabera

Dětská klinika IPVZ, Masarykova nemocnice
Ústí nad Labem
e-mail: antonin.gabera@mnul.cz